

**SUKUK - ISLOMIY QIMMATLI QOG‘OZLARNI JORIY ETISH
TAMOYILLARI**

*Ilmiy rahbar Sa’dullayeva Gulnoza Usmanovna
Jabborov Sarvarbek Sodiqovich*

Annotatsiya

Mazkur maqolada sukuk - Islomiy qimmatli qog‘ozlarning joriy etish tamoyillari, ularning iqtisodiy samaradorligi va xalqaro tajribasi o‘rganiladi. Sukukning an’anaviy obligatsiyalardan asosiy farqlari, shuningdek, O‘zbekiston sharoitida sukuk qimmatli qog‘ozlarini joriy etish imkoniyatlari va ularning iqtisodiyotga ta’siri tahlil qilinadi. Maqolada xalqaro amaliyotga asoslangan statistik ma’lumotlar keltirilib, takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Sukuk, Islomiy moliya, qimmatli qog‘ozlar, shariy tamoyillar, iqtisodiy samaradorlik, xalqaro tajriba.

Sukuk - Islomiy qimmatli qog‘ozlar bo‘lib, ularning asosiy maqsadi moliyalashtirish jarayonlarini shariy tamoyillarga muvofiq amalga oshirishdir. Islomiy moliya tamoyillariga ko‘ra, foizli operatsiyalar va spekulyativ shartnomalar taqiqlanganligi sababli, sukuk an’anaviy obligatsiyalarga muqobil moliyaviy vosita sifatida rivojlanmoqda. Sukuk bozori oxirgi yillarda jadal rivojlanib, xalqaro miqyosda turli mamlakatlarning investitsion manbalarini jalb qilish uchun keng qo‘llanilmoqda. Ushbu maqolada sukukning mohiyati, iqtisodiy ahamiyati va O‘zbekiston sharoitida uning joriy etish tamoyillari tahlil qilinadi.

Sukuk qimmatli qog‘ozlari bo‘yicha xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan. Siddiqiy va Usmoniy (2019) o‘z tadqiqotlarida sukukni an’anaviy obligatsiyalardan farqlovchi asosiy xususiyatlar va ularning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilgan. Chapra (2000) va El-Gamal (2006) esa Islomiy moliya asoslarini batafsil o‘rganib, sukukning moliyaviy vosita sifatidagi ahamiyatini yoritgan. Mahalliy tadqiqotlar orasida O‘zbekiston Islom sivilizatsiyasi markazi va iqtisodiyot sohasidagi olimlarning tadqiqotlari alohida o‘rin tutadi. Ammo, sukukni O‘zbekistonda joriy etish masalasi hali to‘liq o‘rganilmagan.

Sukukning mohiyati va tamoyillari quyidagilar bilan tavsiflanadi:

1. Sukuk bo‘yicha mablag‘lar real aktivlarga asoslanadi va ular iqtisodiy faoliyatni qo‘llab-quvvatlaydi.
2. Sukuk emitent va investorlar o‘rtasida risk va foydani teng taqsimlashga asoslangan.

3. Sukuk obligatsiyalarda kuzatiladigan foiz asosidagi daromadlardan farqli ravishda, aktivlardan tushadigan daromadga asoslanadi.

Sukuk turlari orasida ijara sukuk, mudaraba sukuk, musharaka sukuk va istisna sukuk kabi asosiy yoʻnalishlar mavjud. Har bir turi alohida iqtisodiy ehtiyojlar va sharoitlarga mos keladi.

Oʻzbekiston sharoitida sukuk qimmatli qogʻozlarini joriy etish quyidagi afzalliklarni taʼminlashi mumkin:

- Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun yangi manbalarni jalb qilish;
- Iqtisodiyotda halollik va oshkoralikni oshirish;
- Xalqaro investitsiyalar oqimini jalb qilish.

Sukuk bozori Saudiya Arabistoni, Malayziya, Birlashgan Arab Amirliklari va Indoneziya kabi davlatlarda muvaffaqiyatli rivojlangan. Malayziyada sukuk umumiy qimmatli qogʻozlar bozorining qariyb 60% ini tashkil etadi va infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda muhim oʻrin tutadi. Saudiya Arabistonida sukuk neft va gaz sanoati bilan bogʻliq loyihalarni moliyalashtirish uchun keng qoʻllaniladi. Ushbu davlatlarda sukuk boʻyicha davlat va xususiy sektor hamkorligi yuqori darajada yoʻlga qoʻyilgan.

2023-yilgi maʼlumotlarga koʻra, global sukuk bozori hajmi 700 milliard AQSh dollaridan oshdi va bu koʻrsatkich yil sayin ortib bormoqda. Malayziya sukuk bozori hajmi 200 milliard dollarni tashkil etib, dunyodagi eng yirik bozor hisoblanadi. Oʻzbekiston sugʻurta bozori yoki boshqa anʼanaviy moliyaviy vositalar hajmi bilan taqqoslaganda, sukukning joriy etilishi iqtisodiyotga sezilarli ijobiy taʼsir koʻrsatishi kutiladi.

Xulosa oʻrnida aytish mumkinki islomiy qimmatli qogʻozlarning joriy etish tamoyillari va ularning iqtisodiyotga taʼsiri tahlil qilindi. Quyidagi takliflar ilgari surildi:

1. Sukuk qimmatli qogʻozlarini joriy etish uchun huquqiy asoslarni shakllantirish va davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlashni kuchaytirish.
2. Malayziya va boshqa muvaffaqiyatli davlatlarning tajribasini oʻrganib, Oʻzbekiston sharoitlariga mos model ishlab chiqish.
3. Sukukni kichik va oʻrta biznes sub'yektlarini qoʻllab-quvvatlash vositasi sifatida qoʻllash.
4. Xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish va sukuk emissiyasiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish.

Ushbu takliflarni amalga oshirish orqali Oʻzbekiston iqtisodiyotida yangi moliyaviy vositalar joriy etilib, iqtisodiy barqarorlik va investitsiyaviy jozibadorlik oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ahmed, S. (1989), Islamic Banking and Finance, Journal of Monetary Economics, Vol 24, pp. 157-167.

2. Blitz, R. and Long, M. (1965), The Economics of Usury Regulation. Journal of Political Economy, Dec., pp. 608-619.

3. Ahmadjonov, A Abdullayev, M Mamayusupov, O Umarjonov. (2021). Raqamli iqtisodiyotda boshqaruv muammolari. Science and Education, 2(10), 636-642.

4. AA, Mulaydinov Farkhod Muratovich. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI VA AMALIY AHAMIYATI. AXBOROTKOMMUNIKACIYA TEXNOLOGIYALARI VA TELEKOMMUNIKACIYALARNING ZAMONAVIY MUAMMOLARI VA ECHIMLARI ONLAYN RESPUBLIKA ILMIIY-TEHNIK ANJUMANINING MABRUZALAR TUPPLAMI, 2 (6), 794

5. Akhmadjonov, A Abdullayev, A Abdupattayev, M Sultonov. (2021). ISLAMIC BANKING MANAGEMENT, ASSETS AND LIABILITIES. Scientific progress, 2 (6), 1525-1532.

6. M Mamadjonov, A Abdullayev, I Abdurahmonov, A Mamadaliyev. (2021). CHALLENGES OF MANAGEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY. Scientific progress, 2 (6), 1533-1537.

7. MMQ Tojiyeva, AAU Abdullayev. (2021). THE USE OF MODERN TECHNOLOGIES IN STATISTICAL DATA COLLECTION. Asian Journal of Multidimensional Research 10 (12), 250-254.

